

Vlaams
Parlement

ingediend op **648** (2020-2021) – Nr. 1
17 februari 2021 (2020-2021)

Voorstel van resolutie

van Bruno Tobback en Ludwig Vandenhove

over het voeren van onderzoek
naar de gezondheidsrisico's
van intensieve veeteelt in Vlaanderen

TOELICHTING

De veeteelt in Vlaanderen is een sector in beweging, die evolueert naar een schaal die steeds groter, geconcentreerder en mondialer is.

De sector is enorm aanwezig in Vlaanderen. België heeft de op drie na hoogste veedichtheid in Europa door de grote veestapel in Vlaanderen. De provincies West-Vlaanderen en Antwerpen hebben respectievelijk een veedichtheid van 6,3 en 6,0 LSU/ha¹: daarmee moeten ze alleen twee provincies in Nederland laten voorgaan.² Internationale concurrentie zet veel druk op de vleesprijzen, waardoor schaalvergroting en intensivering de enige manier is voor veeteeltbedrijven om rendabel te kunnen blijven. Dat effect is ook terug te vinden in de toename van de algemene veestapel in Vlaanderen. Het aantal varkens en koeien daalde de voorbije jaren lichtjes, maar daartegenover staat dat het aantal stuks pluimvee extreem toenam, van ongeveer 30 miljoen in 2010 naar 42 miljoen in 2019.³ Gelet op de hoge veedichtheid en bevolkingsdichtheid kan worden vastgesteld dat nergens in Europa zoveel mensen en zoveel vee bij elkaar leven als in Vlaanderen.

Die stijging is ook terug te vinden in het aantal aanvragen van een omgevingsvergunning voor klasse 1-veestallen, die sinds 2017 meer dan verdrievoudigd zijn.⁴ De dalende prijzen dwingen de landbouwers er dus toe steeds grotere stallen met meer dieren te bouwen.

Die intensivering en industrialisering van de veeteelt brengt nieuwe risico's mee. Zo worden dieren vatbaarder voor infecties. De concentratie van de veeteelt in bepaalde Vlaamse regio's zorgt, samen met het intensievere transport, voor een vlotte verspreiding van eventuele infecties, niet alleen tussen stallen maar ook over de landsgrenzen heen.

Vlaanderen had in het verleden al meermaals af te rekenen met varkenspest, die was binnengeslopen via ingevoerde fokzeugen, besmet vlees, inseminatie en opflakkingen van de vogelgriepedemie. De recente coronacrisis wijst ons op de gevaren voor de volksgezondheid van een eventuele virusoverdracht van dier op mens.

Daarnaast zijn er ook meer milieugerelateerde gezondheidsrisico's verbonden aan de intensivering van de veeteelt, zoals fijnstof, endotoxinen, geurhinder en geluidsoverlast. De hoge bevolkingsdichtheid in Antwerpen, West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen (respectievelijk 379, 661 en 509 inwoners per km²), vergeleken met andere regio's in Europa, vergroot die gezondheidsrisico's alleen maar.⁵ Het Natuurrapport 2020 signaleert een toenemende druk van intensieve landbouw op het ecosysteem, wat ook het welzijn en de volksgezondheid aantast.⁶

Er kan echter worden vastgesteld dat in Vlaanderen nog maar weinig onderzoek is gedaan naar de problematiek rond veehouderij en gezondheid, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland. De Nederlandse overheid doet onder leiding van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) op grote schaal onderzoek naar de gezondheid van mensen die in de buurt van veehouderijen wonen. In 2016

¹ Livestock unit of vee-eenheid per hectare.

² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Aqri-environmental_indicator_-_live-stock_patterns#Livestock_density_at_country_level_in_2016, geraadpleegd op 11 december 2020.

³ <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/veestapel>, geraadpleegd op 11 december 2020.

⁴ <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1610812>

⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_r_d3dens/default/table?lang=en, geraadpleegd op 14 december 2020.

⁶ https://pureportal.inbo.be/portal/files/29122479/INBO_Natuurrapport2020_2.pdf

verscheen het rapport 'Veehouderij en gezondheid omwonenden (VGO)'.⁷ In 2017 is een tweede rapport met aanvullende analyses gepubliceerd.⁸ In die rapporten werd onder meer een verhoogd risico op longontsteking gevonden tot een woonafstand van ongeveer 1 kilometer van pluimveebedrijven, en tot ongeveer 2 kilometer van geitenbedrijven.

In 2018 verscheen het rapport 'VGO III - Longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen; actualisering van gegevens uit huisartspraktijken 2014 – 2016'.⁹ Dat nieuwste onderzoek bevestigt het verhoogde risico op longontsteking rondom geitenbedrijven voor de jaren 2014-2016 in het oosten van Noord-Brabant en het noorden van Limburg. Het eerder gevonden verband tussen een verhoogde kans op het oplopen van een longontsteking en het wonen nabij een pluimveehouderij kon in de nieuwe studie alleen worden bevestigd voor het jaar 2014.

De onderzoeken in het kader van het VGO-programma tonen aan dat omwonenden van veehouderijbedrijven blootgesteld worden aan bepaalde stoffen die afkomstig zijn van veehouderijen en effect kunnen hebben op de gezondheid.

In Vlaanderen bestaat een dergelijk grootschalig onderzoek niet. Op 24 april 2017 gaf de West-Vlaamse Milieufederatie (WMF) weliswaar een aanzet daartoe met een rapport over de intensieve veeteelt en de gezondheidsrisico's die het wonen in een veeteeltgebied met zich mee zou kunnen brengen.¹⁰

Het rapport van de West-Vlaamse Milieufederatie is gebaseerd op meer dan honderd wetenschappelijke publicaties en geeft een overzicht van een groot deel van de gezondheidsbedreigende aspecten van de veeteelt. Het rapport focust vooral op de directe gezondheidsrisico's door onder andere blootstelling aan fijnstof en ammoniak, maar kijkt daarnaast ook naar de langetermijneffecten, zoals resistentie bij schimmels.

De belangrijkste conclusie van het rapport is dat er geen grootschalig bevolkingsonderzoek bestaat over de gezondheidseffecten of dat zo'n onderzoek niet gepubliceerd wordt. Toch zijn er volgens de West-Vlaamse Milieufederatie redenen genoeg om aan te nemen dat er verontrustende evoluties zijn. Die zouden de overheid moeten aanzetten tot het voeren van een grootschalig onderzoek, het voorlichten van de bevolking en het invoeren van een voorzorgsprincipe.

In dat verband kan ook worden gewezen op het rapport van het Instituut voor Landbouw, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO) uit 2018.¹¹ Dat rapport is opgesteld in opdracht van de provincie West-Vlaanderen en maakt een analyse van de problematiek op basis van een literatuurstudie. De onderzoekers komen tot de conclusie dat veel van de onderzochte potentiële gezondheidsrisico's niet aanwezig zijn of niet specifiek zijn voor omwonenden van veehouderijen. De kans dat zuivere endotoxines een risico vormen voor de omwonenden, wordt als beperkt ingeschat. Op basis van de beschikbare informatie is het vooralsnog onmogelijk om uitspraken te doen over het effect van stoffracties die endotoxines bevatten op omwonenden van stallen, en om een veiligheidsnorm te definiëren en te hanteren.

⁷ <https://www.rivm.nl/publicaties/veehouderij-en-gezondheid-omwonenden>

⁸ <https://www.rivm.nl/publicaties/veehouderij-en-gezondheid-omwonenden-aanvullende-studies-analyse-van>

⁹ <https://www.nivel.nl/nl/publicatie/veehouderij-en-gezondheid-omwonenden-iii-longontsteking-de-nabijheid-van-geiten-en>

¹⁰ <http://www.westvlaamsemilieufederatie.be/wp-content/uploads/2018/10/Beleidsdossier-intensieve-veeteelt-en-gezondheid-20170425.pdf>

¹¹ https://www.west-vlaanderen.be/sites/default/files/2018-01/Studie_IntensieveVeeteelt.pdf

Het rapport van ILVO werd kritisch gerecenseerd door de Nederlandse vorsers van het VGO. Ze merkten enerzijds op dat de uitkomsten van de ILVO-studie in grote lijnen overeenkomen met de inzichten in Nederland, en stellen anderzijds vragen bij de keuze van de bronnen en de wijze waarop de resultaten worden voorgesteld.¹²

De rode draad in het hierboven besproken onderzoek in de Nederlandse VGO-rapporten en de Vlaamse ILVO- en WMF-studies is dat het leven in de buurt van intensieve veeteeltbedrijven mogelijk risico's inhoudt voor de gezondheid van de werknemers en omwonenden, maar dat de precieze omvang van die mogelijke risico's in Vlaanderen nog nooit zijn onderzocht.

Het is dan ook overduidelijk dat er vandaag onvoldoende gegevens beschikbaar zijn over de gezondheidseffecten van intensieve veeteelt in Vlaanderen. ILVO stelde in 2018 vast dat voor sommige diercategorieën en voor verschillende stal-systemen door de jaren heen geen of maar een beperkt aantal metingen zijn uitgevoerd.¹³ De emissiefactoren van die systemen werden afgeleid van andere systemen of werden zelfs nooit vastgesteld.

Zo zijn er veel leemtes in de kennis over de samenstelling, de verspreiding en de mogelijke effecten op de menselijke gezondheid van fijnstof uit stallen, en bij uitbreiding van landbouwstof in het algemeen.

Ook over de gezondheidseffecten van stikstof in de vorm van ammoniak is tot op vandaag zeer weinig bekend. Omdat ammoniak zich niet alleen verspreidt via de lucht (en als secundair fijnstof), maar ook neerslaat op de bodem, zijn de verspreidingsroute en de effecten ervan moeilijk in kaart te brengen. Wat vaststaat, is dat ammoniak een potentieel grotere risicofactor vormt voor de gezondheid dan eerder werd aangenomen, ook in steden.¹⁴ Zeker voor mensen met gevoelige luchtwegen vormt het inademen ervan een extra belasting.¹⁵ De evaluatie van het Vlaamse stikstofbeleid die in 2021 wordt uitgevoerd, spitst zich niet toe op de gezondheidseffecten van stikstof, maar die moeten mee worden onderzocht. Ook ILVO adviseerde in het verleden al om aanvullend onderzoek te voeren naar, onder meer, het effect van de combinatie van fijnstof en ammoniak op de menselijke gezondheid, alsook het effect van stoffracties die endotoxines bevatten op de omwonenden van stallen.¹⁶

Ook de opkomst van multiresistente wormen, parasieten en schimmels (door de maisteelt) moet zorgen baren. Voor Nederland wordt het aantal slachtoffers van resistente schimmels in recent onderzoek geschat op één per week. Voor Vlaanderen is die problematiek nog nauwelijks onderzocht en zijn er dan ook geen cijfers bekend.

De geuroverlast, die zowel een psychische als fysieke dimensie kan hebben, moet van naderbij bekeken worden. Tot op heden werden geen geurmetingen uitgevoerd bij Vlaamse pluimveestallen en werden de gehanteerde emissiefactoren overgenomen uit Nederland.¹⁷ Het is nodig dat Vlaanderen dat zelf onderzoekt.

---

¹² <https://www.kennisplatformveehouderij.nl/sites/default/files/2018-04/Kennisbericht%20-%20Reactie%20op%20Vlaamse%20studie%20veehouderij%20en%20gezondheid%20omwonenden.pdf>

¹³ https://ilvo.vlaanderen.be/uploads/migration/public/Diensten/Refmil/Rapport_Evaluatie_EF_MER_RLB_2018.pdf?ver=2019-01-24-093605-730, blz. 56.

¹⁴ <http://www.westvlaamsemilieufederatie.be/wp-content/uploads/2018/10/Beleidsdossier-intensieve-veeteelt-en-gezondheid-20170425.pdf>

¹⁵ <https://www.natuurpunt.be/nieuws/vlaamse-stikstof-aanpak-te-soft-20201210>

¹⁶ https://ilvo.vlaanderen.be/uploads/migration/public/Diensten/Refmil/Rapport_Evaluatie_EF_MER_RLB_2018.pdf?ver=2019-01-24-093605-730, blz. 56.

¹⁷ https://ilvo.vlaanderen.be/uploads/migration/public/Diensten/Refmil/Rapport_Evaluatie_EF_MER_RLB_2018.pdf?ver=2019-01-24-093605-730, blz. 57.

Een betere kennis van de milieu- en gezondheidseffecten van de intensieve veeteelt zal het mogelijk maken om de milieueffectenrapportering te optimaliseren, de best beschikbare technieken voor de reductie van de gezondheidsrisico's te actualiseren, en meer algemeen de kwaliteit van de leefomgeving op en rond veehouderijen te verbeteren.

De indieners van dit voorstel van resolutie pleiten er dan ook voor om naar Nederlands voorbeeld de gezondheidsrisico's van het wonen in of nabij een gebied met intensieve veeteelt wetenschappelijk te onderzoeken. Ook de mogelijke effecten van contaminanten op het klimaat en de natuur moeten in een dergelijk onderzoek worden betrokken.

Bruno TOBBACK
Ludwig VANDENHOVE

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
  - 1° de toenemende industrialisering en concentratie van de intensieve veeteelt in Vlaanderen en de mondiale dimensie die de sector heeft gekregen;
  - 2° de verdriedubbeling van het aantal goedgekeurde aanvragen voor klasse 1-veestallen sinds 2017;
  - 3° de enorme veedichtheid in de provincies West-Vlaanderen, Antwerpen en Oost-Vlaanderen, in combinatie met de hoge bevolkingsdichtheid in die provincies. West-Vlaanderen, Antwerpen en Oost-Vlaanderen hebben respectievelijk een veedichtheid van 6,3, 6,0 en 3,7 LSU/ha, waardoor Vlaanderen een van de regio's met de hoogste veedichtheid is. Tegelijkertijd hadden dezelfde provincies in 2018 respectievelijk een bevolkingsdichtheid van 379, 661 en 509 inwoners per km². Die regio's hebben een veel hogere bevolkingsdichtheid dan het gemiddelde van België of Frankrijk, met respectievelijk 375 en 105 inwoners per km². Nergens in Europa leven zoveel mensen en zoveel vee bij elkaar als in Vlaanderen;
  - 4° de stijging van de veestapel, die veroorzaakt wordt door de toename van het aantal stukken pluimvee van ongeveer 30 miljoen in 2010 naar 42 miljoen in 2020;
  - 5° het feit dat in Nederland in het kader van het programma 'Veehouderij en Gezondheid' al vele jaren wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan om meer kennis te krijgen over de gezondheid van mensen die in de buurt van veehouderijen wonen;
  - 6° de conclusies in de rapporten van het Nederlandse programma 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden' (VGO), waaruit blijkt dat omwonenden van veehouderijbedrijven blootgesteld worden aan bepaalde stoffen die afkomstig zijn uit veehouderijen en die een effect kunnen hebben op hun gezondheid;
  - 7° het uiterst beperkte onderzoek dat in Vlaanderen is gevoerd naar de gezondheidseffecten van intensieve veeteelt, en de vele leemtes in de kennis over de impact van fijnstof, ammoniak en andere contaminanten;
  - 8° het feit dat de actuele gezondheidsrisico's op het platteland in Vlaanderen amper of niet op lokaal niveau worden gemeten en er amper of geen cijfermateriaal wordt verzameld;
- overwegende dat:
  - 1° een betere kennis van de milieu- en gezondheidseffecten van de intensieve veeteelt het mogelijk zal maken om de milieueffectenrapportering te optimaliseren, de best beschikbare technieken voor de reductie van de gezondheidsrisico's te actualiseren, en meer algemeen de kwaliteit van de leefomgeving op en rond veehouderijen te verbeteren;
  - 2° wetenschappelijk onderzoek en systematische monitoring noodzakelijk zijn om de gezondheidseffecten van intensieve veeteelt voor omwonenden vanuit de Vlaamse context te kunnen beoordelen;
- vraagt aan de Vlaamse Regering om:
  - 1° naar Nederlands voorbeeld een wetenschappelijke werkgroep op te richten die de effecten van intensieve veeteelt op de gezondheid van de omwonenden onderzoekt;
  - 2° specifiek onderzoek te voeren naar de effecten van blootstelling aan stofdeeltjes, micro-organismen en endotoxinen die met de ventilatielucht van stallen worden uitgestoten;

- 3° na te gaan of de huidige uitstootnormen voor stallen een voldoende hoog beschermingsniveau garanderen voor de omwonenden van grootschalige veehouderijen;
- 4° een monitoringsysteem uit te werken dat de emissies uit veestallen registreert en verzamelt, zodat de resultaten daarvan in het bovengenoemde wetenschappelijk onderzoek kunnen worden betrokken;
- 5° onderzoek te voeren naar het voorkomen van de kans op besmetting door verschillende emissies uit de intensieve veeteelt voor de bewoners van landbouwgebieden in Vlaanderen en daar voorlichting over te organiseren.

Bruno TOBBACK
Ludwig VANDENHOVE